

המותר והאסור בעשיית דמויות מבלונים

יש נשים העוסקות בהפעלות בבלונים והינו שהאומנות לייצר מבלונים צורת דמויות שונות לארועים הצגות והמחשבות וכדומה, והנה במקצוע זה אפשר בקלות להכשיל ח"ו באסורי תורה חמורים, ולכן באנו כאן לפרט בעזרת ה' את האסור והמותר באומנות זו. ובדרך כלל כשיודעים את ההלכה אפשר לעשות הכל באופן המותר.

הדברים נכתבו בהתייעצות עם הגאון רמ"מ לובין שליט"א שעבר על הדברים והסכים על פרסומם.

(לא הארכנו כאן בציון המקורות רק ציינו לדברי השו"ע יו"ד קמא ולמה שהתבאר בספר לא תעשו אתי והרצח להרהיב יענין שם.)

כתוב בתורה סוף פר' יתרו: אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם "לא תעשו אתי" ודרשו חז"ל ממקרא זה שאסור לעשות דמות אדם (כדרך הגוים שעושים דמויות כאלו לעבודה זרה וכדו') גם לנו או לצורך אחר, וכן שאסור לעשות צורת משמשי ה' ולכן אסור לעשות צורת חמה לבנה וכוכבים שהם משרתי ה' ודרך הגוים לעבדם. אסור זה נפסק במפורש בשו"ע (יו"ד קמא) וגם בזמן הזה שלא מצוים בינינו עובדי אלילים אין שום חלוק, והדבר אסור כאכילת נבלה ולבישת שעטנז!!!

ונרחיב קצת לפרט את האופנים המתירים והאסורים בעו"ה:

- א. אינו נחשב עשיית צורת אדם אלא בדומה לו שגופו ואבריו בולטים, [אפי' אינו צורה מארבע צדדים ככובה אלא מצד אחד כמו תמונה בולטת וכדומה.] אבל אם עושה את הצורה שוקעת או מצוירת בצבע שאינה לא בולטת ולא שוקעת, לדעת רוב הפוסקים מותר וכך עיקר הדין. אמנם יש מחמירים גם בזה (ט"ז) וטוב לחוש לזה, ואם בלאו הכי אינו שלם (כדלהלן ס"ב) יש להקל (ס"ד וס"ק טז).
- ב. י"א שאינו נקרא צורת אדם אלא כשהוא שלם: ראש וגוף וידיים ורגלים, אבל אם חסר מהם מותר, [ודוקא שחיסר כל היד או הרגל אבל אם חיסר רק את האצבעות או קצה היד אין מתירים]. ויש חולקים בזה לאסור אפי' ראש לבד, וכן ראוי להחמיר, מ"מ מצד שני אם היה ראש וגוף חסר יד או רגל אסור לחברה למקומה, דמשלימו לגוף שלם. [ויש להזהר בזה מאוד כגון בכובה שלמה שנשמט ממנה אבר שאסור לחברו למקומו.] (ס"ז ובאות לו וברה"ל כג.)

אבל אם הדמות עשויה כאילו היא מלוכשת בגלימה או הצאית שמסתירה צורת הרגלים, נחשב הדבר כאילו עשה צורת רגלים ואסור לפי כולם (ברה"ל כו).

- ג. ואם חסר בה מאברי הפנים כגון שחסר עין או חוטם או אוזן מותר לעשותה וזו הדרך הנכונה להתיר (ס"ק לו)

במה דברים אמורים כשמקום האבר חשוף והסרונו ניכר, אבל אם עושים כאילו מכוסה שם בדבר שמסתיר את האבר, כגון שעושה כאילו במקום האזניים יש שער או כובע או כסוי ראש, או על מקום העינים משקפיים כהות המסתירות העינים וכל כיו"ב, אין זה נחשב חסרון ואסור, אלא דוקא כשמקום

האבר חשוף והחסרון ניכר. (ברה"ל כו ועיי"ש עוד).

אם באופן כללי יש לה תואר אדם ע"י ראשה העגול והגוף הבולטים, אלא שאת אברי הראש לא העמידו באופן בולט אלא בדרך של ציור בצבע שציירו בראשה כדמות עיניים וחוטם ופה ואזניים, יש לחשוש שעדיין לא יצא בזה מתואר צורת אדם ואין לעשותו. [ומ"מ אם במקום החוטם לא עשו אלא ציור של נקודה או קו קטן יתכן שיש לסמוך להקל כי בזה שונה הרבה מעיקר צורת החוטם שרחב ובולט.] (וע' לת"א ציון 40)

- ד. גם אם ישו להמוצר אזנים או חוטם [בולטים] מוזרים כגדולות מאד או משונות מאד עדיין לא יצא בזה מתואר צורת אדם. רק אם לפי הענין נראה שבאים לצייר איזה בריה משונה ולא צורת אדם יש להתיר (עיי' סקל"ו).

ה. צורת חמה ולבנה (אף קטנה כבתחילת החודש) וכוכבים חמורה יותר שאסור לעשותן אפילו באופן שאינו בולט, ומשום שהם קבועים בשמים ואין לנו הרגשה בבליטתן לכן גם שוקע או מצויר בצבע (להרבה פוסקים) נחשב חיקוי ואסור. (ס"ד) [ורבים טועים בזה ומצוה ללמד]. גם אם מוסיפים לירח או לשמש פרצוף או איורים שונים אסור (ע' לו).

גם אם גוים כבר יצרו בלון בצורת חמה ולבנה אין לישראל לנפחו, שבוה נותן לו צורה, מלב שאסור מדרבנן בשהיה (ברה"ל יט).

- ו. אבל לעשות שאר צורות (חוץ ממלאכים) כמו צורת בעלי חיים אילנות ופרחים מותר (שו"ע שם).
- ז. צורות האסורות בעשייה אסור גם לומר לגוי וכ"ש לישראל לעשותן (סק"ח), לכן אין לגנות או מורה להזמין פעילות של עשיית בלונים (וכדומה) בצורת אדם באופן האסור.
- ח. אם טעו או הזידו ועשו כבר באסור או אפילו גוי עשאו אין להחזיקם בבית אלא אם יפרקם או יפגמם ככס"ג (שו"ע ס"ד). [ואם ישראל עשאו טוב לפרקן ולא רק להשליכן].

בנבנות העשויות למשחק הילדים ונעשו ע"י גוים ג"כ ראוי לפגמן ויש מלמדים זכות עלהמקילין לקימן כיון שעשויים רק למשחק וגוים עשאוים ועוד טעמים (ברה"ל יג). ומ"מ לישראל לייצרן ולעשותן אין צד היתר לכן אם נתלש יד או רגל של הדמות או הבובה אין לתפרו בחזרה.

מ"י שפרנסתו (או פרנסתה) מעשית צורות צריך התחזקות יתירה שלא להכשל לעשות באופן האסור, ובפרט יש לזכור כי הפרנסה מאת ה' ולעולם אין אדם מרויח מלעבור על ההלכה ולא יפסיד משמירתה. (וכבר האריך בזה רבינו הח"ח בספר שמירת הלשון שער התבונה פרק י' י"א יעו"ש בדבריו המאירים והמחזקים.)

קיצור מעשי - הלכות עשיית צורות

(בשום לב לאופנים המצויים בגנות)

(לא הארכנו כאן בציון המקורות רק ציינו לשו"ע יו"ד ס' קמא ולספר לא תעשו אתי והרצה יעו"ש.)

הדברים נכתבו בהתיעצות עם הגרמ"מ לובין שליט"א והסכים על פרסומם

כתוב בתורה סוף פר' יתרו: אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם "לא תעשון אתי" ודרשו חז"ל ממקרא זה שאסור לעשות דמות אדם (כדרך הגוים שעושים דמויות כאלו לעבודה זרה). גם לנוי או לצורך אחר, וכן שאסור לעשות צורת משמשי ה' ולכן אסור לעשות צורת חמה לבנה וכוכבים שהם משרתי ה' ודרך הגוים לעבדם. אסור זה נפסק במפורש בשו"ע (יו"ד קמא) וגם בזמן הזה שלא מצויים בינינו עובדי אלילים אין שום חלוק, והדבר אסור כאכילת נבלה ולבישת שעטנז!!!

אבל לעשות שאר צורות (חוץ ממלאכים) כמו צורת בעלי חיים אילנות ופרחים מותר (שו"ע שם).

ונרחיב קצת לפרט את האופנים המצויים המותרים והאסורים בעו"ה:

א. יש חלוק יסודי בין צורת אדם האסורה לצורת חמה ולבנה שצורת אדם אינה אסורה אלא כשהגוף ואבריו בולטים אבל בחמה ולבנה אסור אפי' אינם בולטים אלא שוקעים או מצוירים בצבע. (סעיף ד').

טעם החלוק, צורת אדם ניכר בליטתה לכן אין הצלם דומה לאדם אלא בבולט, אבל חמה ולבנה שברקיע אין בליטתן נרגשת לנו אלא מראיהם לכן כל ציור ומראה הוא כמותן ואסור.

ב. רבים אינם יודעים מאיסור זה ומצוה גדולה להזהיר בזה. גם אם אינה מציירת הציור בעצמה אלא מכניסה למכונת צילום והמכונה מצלמת או שנתנת הוראה למחשב והוא מדפיס בעצמו גם זה אסור כעושה בעצמו (ברה"ל ז'). לא רק בעצמו אסור לעשות אלא גם לתת לקטנים אסור ככל איסורי תורה שאסור לספות לקטן (סק"ו).

ג. צורת חמה היינו שניכרת לחמה ע"י שעושה עגול וסביבו קוים כעין אור החמה אשר כך דרך לצייר החמה או שלפי ענין התמונה מוכח שהמכוון לציור החמה. וכן כוכבים האיסור הוא באופן שנראים כן ע"י הקרנים או רקע הלילה וכדומה. (ס"ק יז ב).

אם מחסר מהדבר מעט כזה או כזה או שעושהו כאילו חלק ממנו מוסתר [בעננים וכדומה או מעבר לאופק] מותר (ס"ק יח). אבל לבנה שעושה אותה דקה כאשר נראית בתחילת החודש – אסור, דכך היא נראית לנו. (סקי"ט)

הדבר מצוי מאד כשמלמדים בגנים על קיץ וחורף על יום ולילה על בריאת העולם או חלום יוסף או על ראש חודש או על צאת הכוכבים (חנוכה) ועוד ועוד. ואף כי יש מן המקרים שלפי עיקר הדין יש מקום להקל [משום שמה שנצרך להמחשת הלימוד יתכן לחשבו כלהתלמד] מ"מ למעשה ראוי להחמיר בזה (גדולי הוראה). ואין לנו עצה לכל זה אלא שיעשה הציורים פגומים וחסרים ויש שעושים הציור בקצה הדף באופן שע"י מצויר רק חלק מהשמש או הירח.

ד. אפי' היתה הצורה כבר מצוירת אין לצבעה או לגזור אותה מסביבתה או להדביקה על רקע המתאים, שבוזה מחזק צורתה וניכרת יותר (ברה"ל יט). לכן אין לקחת מדבקות העשויות בצורת כוכב ולהדביק אותן על רקע שחור בתור לילה. וכן אם הגיעו חוברות עבודה או דפים ועליהם ציורים האסורים אין לתת לילד לצבען בצבעים אא"כ הם פגומים.

אשרי הנזהר לקיים כל מצוות ה' כהלכתם ועליו נאמר

"אל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי!"